

i

llibres

LA REBOTIGA

ÚLTIMES PARAULES

Lectors en terra de cecs

DOMINGO
Ródenas
de Moya
PROFESSOR
D'HUMANITATS

Alles últimes paraules, inopinades o assajades per a la posteritat, solem concedir-los un crèdit de sentit més enllà del que tindrien en una conjuntura menys dramàtica: la proximitat de la mort n'augmenta la transcendència. Encara que potser aquell «Això és absurd, absurd» de Freud o el «Llum, més llum» de Goethe no van ser sinó formes indirectes d'exclamar amb Walt Whitman, aquí sintètic i clar com la llum: «Merda!». Però les últimes paraules que ens concerneixen no són les que rematen una vida sinó només una jornada, les que llegim (dues, cinc, quinze pàgines),

ja al llit, amb la llum zenital del llumet retallant el rectangle del llibre, abans del bona nit i tapa't nocturn. Són paraules no dites sinó escrites que rebem com un murmuri (sovint d'algú mort), i que, sent com són l'última ingesta de la nostra in-

tel·ligència, convé escollir amb precaució entre el confús galimaties de la lletra impresa.

Arriba a la meua tauleta una petita joia del francès Pascal Quignard, *El lector* (Cuatro Ediciones) des de la qual aquest singular autor ens fa una pregunta: «¿sap què és un lector?». La resposta s'expandeix per les 70 pàgines d'un text agnèric: el lector és una desaparició, una sostracció, un embadaliment i un silenci però també una consciència en redoblament i un animal afamat. No està malament. A la nova traducció de *Les flors del mal*, de Charles Baudelaire (foto), que proposa Jordi Llovet

(Edicions 62) retrobo una altra resposta, la que el jardiner urbà del plaer, el vici i el pecat va donar en el primer poema del seu llibre: tu, lector, que coneixes el tedi, tu ets «hipòcrita lector, germà que te m'assembles». Fingidor, autocompassiu, torturat o beneït, fatu o humil, el lector busca en el seu germà l'autor una manera de combatre la seva ceguesa, la dels cecs que, diu Baudelaire, travessen «el negre il·limitat» alçant els ulls a un cel que no veuran mai: «què hi busquen, en el Cel, tots aquests cecs?». Fins demà.

[drodenas@elperiodico.com]

EL PERFIL

Arthur C. Clarke

Com un Homer de la ciència-ficció, l'autor de '2001. Una odissea de l'espai', mort la setmana passada, va saber trobar déus en altres mons

MILO J. KRMPOTIC [libros@elperiodico.com]

Era l'últim dels Big Three, els tres grans que als 50 i 60 van copar un gènere que era carn de revistes pulp per, polint-ne les arestes científiques i mantenint alt el pavelló de la ficció, fer que milions de lectors creguessin en la possibilitat de conèixer mons molt més remots que aquella lluna que russos i nord-americans aleshores tenien entre cella i cella. Si Isaac Asimov va ser l'historiador, el Heròdot de l'espai, i Robert A. Heinlein es va vestir d'Esquil a l'afegir-hi discòrdies sociològiques i polítiques, Arthur Charles Clarke haurà de ser recordat com una mena d'Homer, tan manifesta va ser la tendència a trobar déus més enllà de les estrelles i a enfrontar els seus herois a autèntiques odisses evolutives.

Nascut el 1917 al britànic i costaner poble de Minehead, al comtat de Somerset, Clarke va construir el seu primer telescopi als 13 anys, però la falta de mitjans econòmics el va obligar a renunciar a una educació superior i a exercir d'auditor de pensions fins que, durant la segona guerra mundial, el seu servei a la RAF com a especialista en radars li va facilitar l'entrada al King's College, on es va llicenciar en Matemàtiques i Física. Va ser en aquella època quan va suggerir que una xarxa de satèl·lits geostacionaris s'encarregués de gestionar les telecomunicacions mundials, idea gràcies a la qual els 36.000 quilòmetres per sobre de l'Equador duen avui en dia el nom d'Òrbita Clarke.

Encara que els seus relats apareixen en fanzins des del 1937, el seu primer gran èxit va arribar amb una obra divulgativa, *L'exploració de l'espai*, editada el 1951. Dos anys més tard, això sí, després d'un matrimoni de sis mesos escassos amb una nord-americana divorciada i mare, Clarke va brindar a la ciència-ficció aquell clàssic que és *La fi de l'infantesa*, protagonitzat per una humanitat que, després de rebre la vi-

sita d'una civilització extraterrestre, es veu projectada a un salt evolutiu caracteritzat per la telecinesi i la possibilitat de comunicar-se mentalment amb un ésser superior. Resonàncies darwinistes i metafísiques que precisament van acabar donant cos a un títol legendari per les seves pinzellades de frontera futurista per a l'imaginari mundial: *2001. Una odissea de l'espai*.

Un relat de l'any 1948, *El centineia*, va ser la metxa, encesa per la possibilitat de col·laborar amb Stanley Kubrick: l'escriptor es va tancar a l'hotel Chelsea de Nova York per fer d'aquell text breu una novel·la que el realitzador pogués convertir en guió. I, si bé aquesta col·laboració va fer saltar alguna guspira (per això el film va trigar quatre anys més del previst a arribar a les sales de cinema: el 1968), els seus resultats van marcar un abans i un després per a un gènere del qual ningú va gosar posar en dubte la maduresa. Clarke, a més, es va reservar l'última paraula al reprendre la història del monòlit negre i l'astronauta Bowman en quatre obres menys conegudes però igualment apassionants: *2010*, *2061* i *2001*.

Resident des del 1956 a Sri Lanka, on va morir la setmana passada a la capital d'aquest país, Colombo, i on po-

dia donar curs a la seva passió pel submarinisme, l'escriptor va combinar notables obres de ficció —*Encontre amb Rama* (1973), *Fuentes del paraíso* (1979), *Cánticos de la lejána tierra* (1986)...— amb el seu paper com a divulgador científic (en sèries de televisió i a través de prediccions com la que va augurar una «biblioteca global» per a l'any 2005) abans de caure en una decadència marcada per la pòlio que el va postrar en una cadira de rodes, una allau de títols redactats en col·laboració amb altres autors (principalment Gentry Lee i Stephen Baxter, amb qui va firmar *El ojo del tiempo*, que La Factoria de Ideas va publicar l'any passat) i un doble escàndol: el de la confessió de la seva bisexualitat a la revista *Playboy* i l'acusació de pederàstia esgrimida (i tot seguit retirada) des de les pàgines del tabloide *The Sunday Mirror*.

Fa pocs mesos, coincidint amb el seu 90è aniversari, el ja Sir Arthur C. Clarke es va servir de Youtube per llegar al món un triple desig: l'aparició d'intel·ligència extraterrestre, la fi de la dependència del petroli i la pau per al país on va passar més de la meitat de la seva vida i que ara l'ha vist morir.

LA SOLAPA

JALUME
Subirana
ESCRITORA

Quedar a la biblioteca

A la sessió d'*Anatomia 07/08*, celebrada dies enrere a l'antic amfiteatre anatómic de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, Najat El Hachmi va disculpar-se pel fet que ella, donat el preu dels llibres, era més usuària de biblioteques que no pas visitant assídua (i, doncs, compradora) a llibrereries. La disculpa tenia potser sentit a la sala, on deviem ser majoria els satisfets clients del nostre llibreter habitual, però hauria estat innecessària només que sortíssim a fora al carrer: també en aquest sentit la Najat és un glop d'aire fresc, perquè representa una part palpable (tot i que poc evident) d'una realitat nova, la d'un país que canvia també amb nous consumidors de cultura dels quals no sabem gaire res, tot i que estan cridats a ser, tant sí com no, el públic futur per a les nostres obres. Gent que es descarrega, participa i desconfia, per entendre'ns, més que no pas compra, escolta o milita.

En un passatge de *L'últim patriarca*, premi Ramon Llull i probablement un dels llibres del proper Sant Jordi, El Hachmi fa que la protagonista quedi amb un noi a la biblioteca per fugir del control patern perquè sap que aquest (i un local de menjar ràpid on no van els moros) és un dels pocs llocs on son pare no l'anirà a buscar.

El que en la nostra joventut eren uns equipaments paupèrrims i envellits són avui espais oberts d'igualació social en l'accés a la cultura, porta d'entrada als llibres i la literatura (són emocionants les paraules d'El Hachmi parlant del paper de Rodoreda o Espriu en la seva formació com a escriptora), lloc de relació i trobada, de treball escolar, d'activitats diverses. Podria haver passat amb un altre equipament, però ha passat amb les biblioteques: a Badalona, per exemple, han tingut l'encert d'ubicar un centre de les arts de la paraula, l'Espai Betúllia, al costat de la biblioteca de Can Casacuberta i la sinèrgia funciona.

De la mateixa forma que hi ha una Catalunya metropolitana que alguns sembla que facin l'esforç per no veure, vivim l'aparició imparable de noves formes de consum i participació culturals dignes de ser subratllades. Hi ha coses que canvien, i no sempre a pitjor.

[jsubirana@elperiodico.com]

No en sabem gairebé res, del nou consumidor: més que comprar, escoltar o militar, descarrega, participa i desconfia